

UNIVERSITY OF TARTU

Eetilised valikud planeerimisel

Margit Sutrop

Tartu Ülikooli eetikakeskus

Tartu planeerimiskonverents 2017

Tartus, 2. novembril 2017

Kava

- Eetika, kutse-eetika ja eetikakoodeksid
- Mida peaks sisaldama planeerija eetikakoodeks?
- Avaliku huvi versus erahuvi
- Kaasamise ja otsustamise eetilised aspektid

Eetika

- Eetika puudutab seda, mida me ütleme või ütlemata jätame, mida me teeme või tegemata jätame, kes me oleme ja mida me väärtustame.
- Eetikakoodeks on organisatsiooni või kutseala väärtuste ja/või tegevuspõhimõtete või käitumisreeglite sõnastatud ja kirjapandud kogum. Koodeks väljendab ühist arusaama sellest, mida ja miks tehakse, millistest põhiväärtustest lähtutakse ja milline käitumine on aktsepteeritav/nõutav.

Eetika jaguneb

- **Normatiiveetika** tegeleb moraalinormide põhjendamisega
- **Metaeetika** uurib moraali keelt
- **Rakenduseetika**: rakendab eetikateooriaid teatud valdkonna küsimustele
- **Kutse-eetika**: tegeleb eri professionide hea käitumise tavadega, väärtustega

Teoreetiline eetika

Praktiline eetika

Kutse-eetika

- **Kutset** e. professioni iseloomustab selle liikmete kompetents ja kollektiivne teenistusideaal.
- Kutse eksisteerimine tugineb inimeste vajadustel ja **väärtustel**, mille alusel defineeritakse teenistuse ideaalid.
- Kutsepõhine **eetikakoodeks** esitab väärtused / tegutsemisprintsipiibid, millest professioni liikmed peavad lähtuma.
- Koodeksid kehtestavad ja vahendavad ühiseid **standardeid** ja **tegutsemisviise**.

Miks on eetikakoodeksit vaja?

Eetikakoodeks on toeks kindlas valdkonnas tekkivate moraaliprobleemide lahendamisel või õigete käitumisviiside valikul.

1. Väärkäitumise ennetamiseks ja ärahoidmiseks
2. Mainekujunduseks (avalikkuse teavitamiseks, et saavutada usaldust)
3. Ühtsustunde loomiseks
4. Ühtsete käitumisstandardite kokkuleppimiseks
5. Parema organisatsioonikultuuri kujundamiseks
6. Puuduliku õigusliku regulatsiooni täiendamiseks
7. Välise surve ja suurenenud kontrolli tõttu
8. Õigete käitumisvalikute tegemiseks, dilemmade, väärtuskonfliktide lahendamise toetamiseks

Planeerija eetika

- Lähtub sellest, mis on planeerimise eesmärk, millistest **alusväärtustest** planeerija tegevus lähtub, milliste huvide ja kaalutlustega ta peab oma töös arvestama ja kellega koostööd tegema.
- Planeerija peab teenima **avalikku huvi**; leidma tasakaalu **avaliku huvi** ja erinevate **erahuvide** vahel ja aitama kaasa kogukondade elu kvaliteedi tõusule, mõeldes läbi, mis tagajärjed on tehtavatel otsustel looduslikule ja elukeskkonnale. Planeerija peab võtma arvesse **erinevaid kaalutlusi** (esteetika, tervis, elu kvaliteet, turvalisus, õiglus, efektiivsus, loodusliku ja kultuurilise pärandi säilitamine jpm).

Mis teeb avaliku huvi teenimise raskeks?

- Avaliku huvi defineerimine raske (erinevad hüved, ilu, tervis, elu kvaliteet, turvalisus, õiglus, efektiivsus, loodusliku ja kultuurilise pärandi säilitamine)
- Sellest, mis on avalikes huvides, võib saada erinevalt aru (nt Rail Baltic – majanduskasv, efektiivsus, looduskeskkonna ja ruumilise terviklikkuse säilitamine).
- Kui avalik huvi ei ole kaitstud erahuvide eest (nt vaidlused Eesti Kunstiakadeemia uue maja ehitamisel, kus erahuvi jäi peale)
- Palju erinevaid huvide (vaidlused ERMi tulevase asukoha üle: Toomemägi versus Raadi, finantseerimine, arhitektuurivõistlus)

Eesti arhitektide eetikakoodeks (2014)

http://www.arhliit.ee/avalikud_dokumendid/eetikakoodeks/

- I. Üldkohustused
- II. Kohustused avalikkuse ees
- III. Kohustused kliendi ees
- IV. Kohustused kutseala ja kolleegide ees
- V. Kohustused arhitektuurivõistlustel ja hangetel

Avaliku huvi formuleering arhitektide eetikakoodeksis

1. Arhitekt peab planeerimisel, projekteerimisel ja protsessi juhtimisel silmas ehitise või ehitatud keskkonna kogu elukaart, arvestab nii tellijate, kasutajate kui ka **avalikkuse pikaajalisi huve** ja tagab tervikliku käsitlemise kaudu säästva arengu.
7. Arhitekt järgib **avalikke huve** ja väärtusi ning hoiab looduskeskkonda ja kultuuripärandit.
10. Avalikus teenistuses töötav arhitekt püüdleb oma vastutusosal **ühiskonna tasakaalustatud huvidele** vastava lõpptulemuse poole, eelistamata kindlaid üksikisikuid või huvirühmi.

Planeerijate eetikakoodeksite näidised

USA - <https://www.planning.org/ethics/>

Vt ka "Case of the year"

Kanada - <https://www.cip-icu.ca/Careers-in-Planning/Codes-of-Professional-Conduct#>

Suurbritannia - <http://www.rtpi.org.uk/knowledge/policy/topics/ethics/>

Royal Town Planning Institute Code of Professional Conduct (2016)

Professional standards:

- Competence, honesty and integrity
- Independent professional judgement
- Due care and diligence
- Equality and respect
- Professional behaviour

http://www.rtpi.org.uk/media/1736907/rtpi_code_of_professional_conduct_-_feb_2016.pdf

Canadian Institute of Planners (CIP) Code of Professional Conduct (2016)

The Public Interest

„Planners practice in a manner that respects the diversity, needs, values and aspirations of the public as well as acknowledge the inter-related nature of planning decisions and the consequences for natural and human environments.“

Clients and employers

„Planners provide independent professional opinion to clients, employers, the public, and tribunals as well as undertake planning services with diligence and render services with appropriate preparation.“

<https://www.cip-icu.ca/Careers-in-Planning/Codes-of-Professional-Conduct#>

1. The Planner's Responsibility to the Public Interest

(Canadian Institute of Planners Code of Professional Conduct)

Members shall:

1.1 practice in a manner that respects the diversity, needs, values and aspirations of the public and encourages discussion on these matters.

1.2 provide full, clear and accurate information on planning matters to decision-makers and members of the public, while recognizing the employer or client's right to confidentiality and the importance of timely reporting.

1.3. acknowledge the inter-related nature of planning decisions and the consequences for natural and human environments.

1.4. provide opportunities for meaningful participation and education in the planning process to all interested parties.

2. The Planners Responsibility to Clients and *Employers* (*CIP Code of Professional Conduct*)

2.1 Provide independent professional opinion to clients, employers, the public, an tribunals; perform work only within the areas of professional competence.

2.4 Respect the client or employer right to confidentiality of information gathered through a professional relationship...

2.6 Ensure timely and full disclosure to a client or employer of a possible conflict of interest arising from the Member's private or professional activities

2.7 not offer or accept any financial or other inducements, incl prospective employment, that could, or appear to, influence or affect professional opportunities or planning advice.

3. The Planner's Responsibility to the Profession and Other Members (*CIP Code of Professional Conduct*)

3.1 Maintain an appropriate awareness of contemporary planning philosophy, planning theory and practice by obtaining professional education throughout their planning career...

3.5 Respect colleagues in their professional capacity and when evaluating the work of another Member, show objectivity and fairness and avoid ill-considered or uniformed criticism of the competence, conduct or advice of the Member.

American Institute of Certified Planners (AICP) Code of Ethics and Professional Conduct (2005/2016)

- A. A statement of aspirational principles that constitute the ideals to which the members are committed.
- B. Rules of conduct to which they are held accountable.
- C. Procedural provisions that describe how one may obtain advisory ruling.
- D. Procedural provisions that detail how a complaint of misconduct can be filed, how these complaints are investigated and adjudicated.
- E. Procedural provisions regarding the forms of disciplinary actions against a planner, incl situations of a serious crime.

Principles to Which We Aspire

AICP Code of Ethics and Professional Conduct

- a) We shall always be conscious of the rights of others.
- b) ... have special concern for the long-range consequences of present actions.
- c) ... pay special attention to the interrelatedness of decisions
- d) ... provide timely, adequate, clear and accurate information on planning issues to all affected persons and the governmental decision makers.
- e) ... give people the opportunity to have meaningful impact on the development of plans and programs that may affect them. **Participation** should be broad enough to include those who lack formal organization or influence.

Avaliku huvi teenimine või avaliku ja erahuvide tasakaalustamine?

- Kuidas defineerida avalikku huvi?

Kaasamine

- Kaasamine on see, kui teeme otsuseid ja viime neid ellu teistega koos ja teistega arvestades.
- Kaasamine tähendab otsuste tegemisel huvirühmade informeerimist, nendega konsulteerimist, arvamuste ära kuulamist, tagasiside andmist jm.
- Huvirühmade ja avalikkuse otsuste tegemisse kaasamise eesmärk on tagada parim otsus, vältida vigu ning tagada otsuste legitiimsus. (*Parem võib tähendada informeeritum, paremini prognoositud mõjudega, oludega enim arvestav, efektiivsem, paremini mõistetav ja rohkem toetatud, kiiremini ellu viidav*).
- Kaasamisel loeb kvaliteet, mitte kvantiteet.

<https://riigikantselei.ee/et/kaasamise-hea-tava>

https://riigikantselei.ee/sites/default/files/kaasamine_avalikus_sektoris_ja_vabakonnas1.pdf

Kaasamise liigid

- Informeerimine – objektiivse ja tasakaalustatud info pakkumine
- Konsulterimine – tagasiside ja ettepanekute küsimine ettevalmistatud materjalidele
- Koostöö – vastastikune suhtlemine ja arvestamine kogu protsessi vältel, alates otsuse väljatöötamise kavatsusest kuni otsuse tegemiseni
- Partnerlus – pidev mõlemapoolne koostöö erinevates otsustusprotsessides, sh mitteametliku suhtluse vormis
- Võimustamine – juhtiva rolli andmine otsustajatele koos kõigi selleks vajalike vahendite ja õigustega

Urmo Kübar ja Hille Hinsberg, „Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas“, lk 18

Miks on kaasamine vajalik?

- Otsuste legitiimsus tuleb välja teenida – selleks, et otsuseid aktsepteeritaks, tuleb nende tegemisel arvestada teistega, põhjendada ja arutada nendega, kelle silmis legitiimsust taotletakse.
- Probleemide komplekssus tingib selle, et otsustamisse tuleb kaasata eri vaatenurki pakkuvad osalejad (nii eksperdid kui ka ühiskonna eri huve ja valdkondi esindavad inimesed).
- Ka eksperdid juhinduvad oma väärtushoiakutest, valdavad üksnes piiratud hulgal informatsiooni ja on ekslikud. (Hea on kasutada mitut erinevat eksperti, tuleb jälgida, et ekspert oleks võimalikult erapooletu ja ta väldiks huvide konflikti).

Urmo Kübar ja Hille Hinsberg, „Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas“, lk. 10-12

Miks on kaasamine problemaatiline?

- Kaasamine on keeruline, ajamahukas ja kallis. (Vastuargument: tülid ja (kohtu)vaidlused võivad asja seisata mitmeks aastaks, kaasamine võib säästa raha, aega ja närve)
- Kaasatavatel puuduvad vajalikud teadmised otsustavast asjas. (Vastuargument: küsimustes, mis puudutavad tema elukvaliteeti, eri- või huvialast tegevust, on ekspert iga inimene ise.)
- Inimesed ei huvitu kaasamisest (neil on kaasamisväsimus), nad ei jõua ega taha osaleda konsultatsioonides (Vastuargument: väsitakse siis, kui ei nähta, et osalus tulemust mõjutaks, kui kaasatakse mängult või kaasamise asemel informeeritakse.)

Milline on halb kaasamine? Tüüpilised vead

- Kaasajatel puudub austus osalejate vastu ja huvi nende arvamuste vastu.
- Kaasamist tehakse „linnukese“ pärast. Otsus on tegelikult juba tehtud, võimalik on vaid üks lahendus.
- Puudulik kommunikatsioon: puuduvad oskused ja ressursid kaasamiseks.
- Kaasamisel piirduakse informeerimisega.
- Kaasamiseks nähakse ette liiga vähene aeg, huvigrupid ei jõua oma arvamust kujundada.
- Ei osata leida õigeid osalejaid või ei jõuta nendeni.
- Ei osata leida konsensust.
- Osalejatele ei anta tagasisidet, mis nende ettepanekutest sai ega põhjendata, miks selline valik tehti.

Kaasamise ja otsustamise valupunktid

- Kelle arvamusel juhendada? Avalik huvi *versus* erahuvid. Ekspertid *versus* huvigrupid
- Keda ja kuidas kaasata? Mida teha nn kaasamisvõimeusega? Kuidas tõsta kaasamisvõimekust ja kaasaraajajate võimekust? Kui võimustame, siis juba mõjutame?
- Milline on parim otsus? Parem võib tähendada informeeritum, paremini prognoositud mõjudega, oludega enim arvestav, efektiivsem, paremini mõistetav ja rohkem toetatud, kiiremini ellu viidav.

Täna tähelepanu eest!

Eetikakoodeksitest eesti keeles:

- “Eetikakoodeksite käsiraamat”, koost. T. Aavik, K. Keerus, K. Lõuk, A. Nõmper, A. Pevkur, L. Saarniit, K. Simm, M. Sutrop, M. Tõnissaar, A. Vaher, I. Volt (Tartu: EKSA, 2007)
- „Eetikakoodeksid: Väärtuse, normid ja eetilised dilemmad“, koost. M. Sutrop (Tartu, EKSA, 2016)

Kontakt:

Margit.Sutrop@ut.ee

UNIVERSITY OF TARTU

UNIVERSITY OF TARTU

UNIVERSITY OF TARTU

UNIVERSITY OF TARTU